

รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์
Weekly Epidemiological Surveillance Report, Thailand

ปีที่ 41 ฉบับที่ 18 : 14 พฤษภาคม 2553

Volume 41 Number 18 : May 14, 2010

สำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข / Bureau of Epidemiology, Department of Disease Control, Ministry of Public Health

การระบาดของไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิดบีในเรือนจำแห่งหนึ่ง จังหวัดสุโขทัย เดือนตุลาคม – พฤศจิกายน 2550

การสอบสวน
ทางระบาดวิทยา

(An Outbreak of Influenza B in a Prison, Sukhothai Province, Thailand, October-November 2007)

✉ yayednote@yahoo.co.th

อภิญา นิรมิตสันติพงศ์ และคณะ

โครงการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านสาขาเวชศาสตร์ป้องกัน แขนงระบาดวิทยา สำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค

ความเป็นมา

วันที่ 30 ตุลาคม 2550 ศูนย์บริการสาธารณสุขอำเภอสวรรคโลก ได้รับแจ้งจากเทศบาลอำเภอสวรรคโลก พบผู้ป่วยหลายรายมีอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่ ในเรือนจำแห่งหนึ่ง ในวันที่ 31 ตุลาคม 2550 แพทย์และทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็วอำเภอสวรรคโลก ได้เข้าไปทำการสอบสวนโรคเพื่อตรวจวินิจฉัยโรค คัดกรองผู้ป่วย และควบคุมป้องกันโรค ในเบื้องต้น ต่อมาในวันที่ 2 พฤศจิกายน 2550 สำนักโรคระบาดวิทยาได้รับแจ้งจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัยว่ามีผู้ป่วยในเรือนจำที่สงสัยเป็นไข้หวัดใหญ่ประมาณ 40 ราย และมีผู้ป่วยเสียชีวิต 2 ราย ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับการระบาดของไข้หวัดใหญ่ จึงได้ส่งแพทย์ออกไปร่วมสอบสวนโรคกับหน่วยงานในพื้นที่ระหว่างวันที่ 7 - 9 พฤศจิกายน 2550

วัตถุประสงค์

1. เพื่อยืนยันการวินิจฉัยและการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่
2. เพื่อหาสาเหตุการเสียชีวิตในผู้ป่วยที่เสียชีวิต
3. เพื่อหาปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรค
4. เพื่อกำหนดมาตรการควบคุมและป้องกันโรค

วิธีการศึกษา

1. การศึกษาระบาดวิทยาเชิงพรรณนา

1.1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปและทบทวนข้อมูลเฝ้าระวังโรค ได้แก่ การรวบรวมและทบทวนข้อมูลทั่วไปของเรือนจำ ข้อมูลผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่จากรายงานเฝ้าระวังโรค 506 ของจังหวัดสุโขทัย ปี พ.ศ. 2545 - 2550

1.2 ค้นหาผู้ป่วยเพิ่มเติม

ทำการคัดกรองผู้ต้องขังและผู้คุมในเรือนจำซึ่งมีอาการไข้ร่วมกับอาการของระบบทางเดินหายใจ และตรวจร่างกายผู้ป่วยโดยแพทย์ของคณะสอบสวนโรค ใช้นิยามผู้ป่วยดังนี้

ผู้ป่วยสงสัย (Suspected case) หมายถึง ผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ของเรือนจำแห่งนี้ ที่มีอาการไข้ เจ็บคอ และไอ ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม - 9 พฤศจิกายน 2550

ผู้ป่วยยืนยัน (Confirmed case) หมายถึง ผู้ที่เข้าได้ตามนิยามผู้ป่วยสงสัยร่วมกับมีผลการตรวจ Nasopharyngeal swab โดยวิธี Reverse Transcriptase - Polymerase chain reaction (RT-PCR) เป็นบวก หรือมีผลการตรวจน้ำเหลือง โดยวิธี Hemagglutination Inhibition (HI) จาก paired sera พบ titer เพิ่มขึ้นอย่างน้อย 4 เท่า

สารบัญ

◆ การระบาดของไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิดบีในเรือนจำแห่งหนึ่ง จังหวัดสุโขทัย เดือนตุลาคม - พฤศจิกายน 2550	273
◆ สรุปการตรวจสอบข่าวการระบาดของโรคในรอบสัปดาห์ที่ 18 ระหว่างวันที่ 2 - 8 พฤษภาคม 2553	279
◆ ข้อมูลรายงานโรคเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาเร่งด่วนประจำสัปดาห์ที่ 18 ระหว่างวันที่ 2 - 8 พฤษภาคม 2553	280
◆ ข้อมูลรายงานโรคเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาจากบัตรรายงาน 506 ประจำเดือน เมษายน 2553	285

วัตถุประสงค์ในการจัดทำ

รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์

1. เพื่อให้หน่วยงานเจ้าของข้อมูลรายงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา ได้ตรวจสอบและแก้ไขให้ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. เพื่อวิเคราะห์และรายงานสถานการณ์โรคที่เป็นปัจจุบัน ทั้งใน และต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการนำเสนอผลการสอบสวนโรค หรืองาน ศึกษาวิจัยที่สำคัญและเป็นปัจจุบัน
4. เพื่อเผยแพร่ความรู้ ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานทางระบาดวิทยาและสาธารณสุข

คณะที่ปรึกษา

นายแพทย์สุชาติ เจตนเสน นายแพทย์ประยูร ภูนาศ
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเสริฐ ทองเจริญ
นายแพทย์วิรัช จายนัยโยธิน นายแพทย์คำนวณ อึ้งชูศักดิ์
นายสัตวแพทย์ประวิทย์ ทุมเกษียร นายองอาจ เจริญสุข

หัวหน้ากองบรรณาธิการ : นายแพทย์ภาสกร อัครเสวี

บรรณาธิการประจำฉบับ : บริมาศ ศักดิ์ศิริสัมพันธ์

บรรณาธิการวิชาการ : นายแพทย์โสภณ เอี่ยมศิริถาวร

กองบรรณาธิการ

บริมาศ ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ สิริลักษณ์ รังมีวงศ์ พงษ์ศิริ วัฒนาศูรกิจต์
กรรณิการ์ หมอนพั่งเทียม อรพรรณ สุภาพ

ฝ่ายข้อมูล

ลัดดา ลิขิตยี่งวรา น.สพ.ธีรศักดิ์ ชักนำ
สมาน สยามภูรจันนท์ สมเจดน์ ตั้งเจริญศิลป์
กนกทิพย์ ทิพย์รัตน์ ประเวศน์ แยมชื่น

ฝ่ายจัดส่ง : พูนทรัพย์ เปี่ยมฉิม เชิดชัย ดาราแจ้ง

ฝ่ายศิลป์ : ประมวล ทุมพงษ์

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ : บริมาศ ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ฅมยา พุกกะนันทน์

ผู้เขียนบทความวิจัย

อภิญา นิรมิตสันติพงศ์¹ โสภณ เอี่ยมศิริถาวร¹ กาหลง จังคียนนท์²
สุมนา ตันติไวยพจน์³ รุ่งเรือง กิจผาดิ⁴ มาลินี จิตตกานต์พิชญ์⁴

¹ โครงการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านสาขาเวชศาสตร์ป้องกัน

แขนงระบาดวิทยา สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค

กระทรวงสาธารณสุข

² โรงพยาบาลสวรรค์โลก จังหวัดสุโขทัย

³ กลุ่มงานควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย

⁴ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

กระทรวงสาธารณสุข

1.3 เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ป่วยโดยการสัมภาษณ์ด้วย

แบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลประชากรทั่วไป และ อาการแสดงทางคลินิก กิจกรรมประจำวันในแต่ละวัน ประวัติการได้รับวัคซีนไข้หวัดใหญ่ และวิเคราะห์ข้อมูลตามเวลา สถานที่ และบุคคล ได้แก่ อัตราป่วยแยกตามเรือนนอน และแผนกการทำงาน เพื่อใช้ในการตั้งสมมติฐานของการเกิดโรค

2. การศึกษาระบาดวิทยาเชิงวิเคราะห์

ในการศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรค ทำการศึกษาระบาดวิทยาเชิงวิเคราะห์รูปแบบ Case-control study ในกลุ่มประชากรผู้ต้องขังชายในเรือนจำแห่งนี้ โดยใช้นิยามต่อไปนี้

ผู้ป่วย (Case) หมายถึง ผู้ต้องขังชายซึ่งมีอาการไข้ ไอ และ เจ็บคอ ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม - 9 พฤศจิกายน 2550

ผู้ที่ไม่ป่วยหรือกลุ่มเปรียบเทียบ (Control) หมายถึง ผู้ต้องขังชายที่ไม่มีอาการ ไข้ ไอ เจ็บคอ โดยทำการสุ่มเลือก ด้วยวิธี systematic random sampling จากรายชื่อของนักโทษชายทุก ๆ 10 คน วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเสี่ยงและการเกิดโรคโดยคำนวณ Crude odds ratio และ 95% confidence interval ในการวิเคราะห์ univariate analysis

3. การตรวจทางห้องปฏิบัติการ

- ทำการเก็บตัวอย่าง Nasopharyngeal swab เพื่อส่งตรวจวิเคราะห์หาสารพันธุกรรมของเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ด้วยวิธี RT-PCR

- ทำการเก็บตัวอย่างเลือด 3-5 ลูกบาศก์เซนติเมตร เพื่อส่งตรวจหาระดับภูมิคุ้มกันต่อไวรัสไข้หวัดใหญ่ด้วยวิธี HI ที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

- ทำการเก็บตัวอย่างชิ้นเนื้อปอดจากผู้ต้องขังที่เสียชีวิตในเรือนจำที่สงสัยว่ามีการติดเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ เพื่อตรวจหาสารพันธุกรรมของเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ด้วยวิธี RT-PCR

4. การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

ศึกษาแผนผังของเรือนนอนในเรือนจำ สสำรวจสภาพความเป็นอยู่ในเรือนนอน ลักษณะของสถานที่ทำงานในแต่ละแผนกของเรือนจำ โรงอาหารและโรงครัวที่ใช้ในการประกอบอาหาร สถานที่อาบน้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ สังเกตพฤติกรรมการทำงานและการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ

ผลการศึกษา

1. การศึกษาระบาดวิทยาเชิงพรรณนา

1.1 ข้อมูลการเฝ้าระวังโรค

จากข้อมูลการเฝ้าระวังโรค (รายงาน 506) พบว่าจำนวนผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ของจังหวัดสุโขทัยในปี พ.ศ. 2550 มีลักษณะแนวโน้มการเกิดโรคคล้ายกันแต่จำนวนผู้ป่วยต่ำกว่าค่ามัธยฐาน 5 ปีย้อนหลัง (ดังรูปที่ 1) โดยมีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้น

2 ระยะ ได้แก่ เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นฤดูหนาว และในเดือนมิถุนายน-สิงหาคม ซึ่งเป็นฤดูฝน ซึ่งปี พ.ศ. 2550 จำนวนผู้ป่วยในเดือนกันยายน-พฤศจิกายน ยังไม่ลดลง

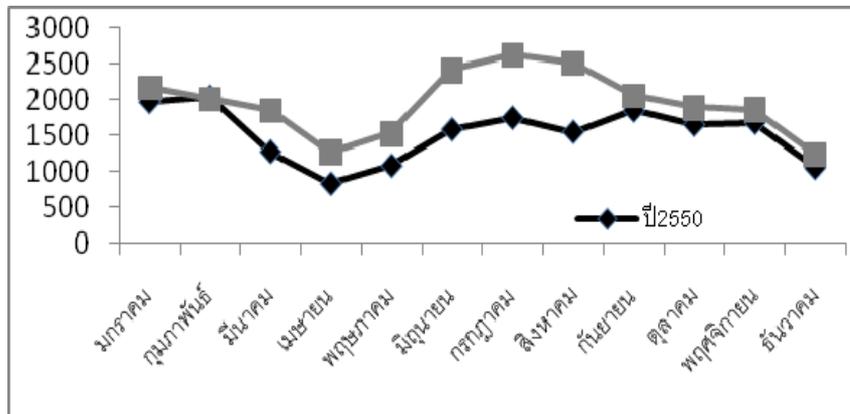
ส่วนรายงานจำนวนผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย มีลักษณะแนวโน้มการเกิดโรคใกล้เคียงกับข้อมูลผู้ป่วยในระดับจังหวัด โดยจำนวนผู้ป่วยในปี พ.ศ. 2550 ก่อนการระบาดในครั้งนี้ ต่ำกว่าค่ามัธยฐานของจำนวนผู้ป่วยในอำเภอหลัง 5 ปี เช่นเดียวกับข้อมูลในระดับจังหวัด

1.2 ลักษณะของการระบาดในเรือนจำ

เรือนจำแห่งนี้อยู่ที่อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย มีพื้นที่ทั้งหมด 5,828 ตารางเมตร สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2479 มีเจ้าหน้าที่เรือนจำทั้งหมด 59 คน ในเดือนตุลาคม 2550 มีผู้ต้องขังทั้งหมด 369 คน เป็นผู้ต้องขังชาย 324 คน ผู้ต้องขังหญิง 45 คน ในการระบาดระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม – 9 พฤศจิกายน 2550 พบผู้ป่วยสงสัย (Suspected case) 36 ราย ผู้ป่วยยืนยัน (Confirmed case) 10 ราย

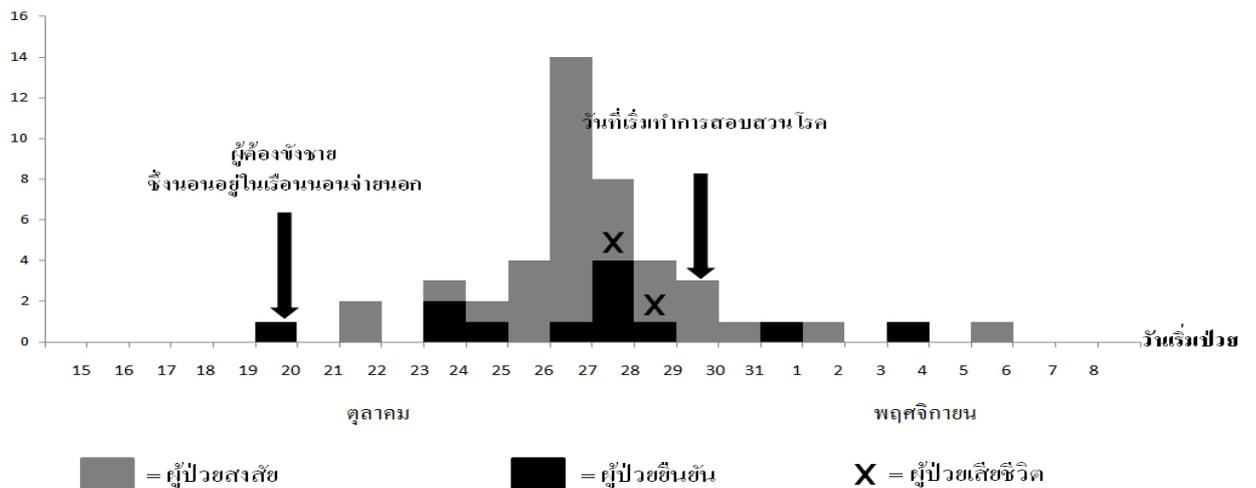
รวมทั้งสิ้น 46 ราย มีค่ามัธยฐานอายุ 34 ปี (ช่วง 19 - 58 ปี) อัตราป่วยรวมเท่ากับร้อยละ 12.5 ในจำนวนนี้เป็นผู้ป่วยที่เป็นผู้ต้องขังชาย 45 ราย (อัตราป่วยร้อยละ 13.9) และผู้ต้องขังหญิง 1 ราย (อัตราป่วยร้อยละ 2.2) ไม่พบเจ้าหน้าที่เรือนจำที่มีอาการป่วย โดยอาการหลักของผู้ป่วยทั้ง 46 ราย ได้แก่ ไข้ ร้อยละ 100 ตามด้วย ไอ เจ็บคอ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ เท่ากับร้อยละ 91.9, 81.1, 78.4 และ 78.4 ตามลำดับ ก่อนหน้าการระบาดไม่มีผู้ใดในเรือนจำได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่

ผู้ป่วยรายแรกที่มีอาการครบตามนิยามผู้ป่วยและมีผลบวก PCR เริ่มป่วยวันที่ 20 ตุลาคม 2550 เป็นผู้ต้องขังที่นอนในเรือนนอนชื่อ เรือนนอน “จ่ายนอก” หลังจากนั้น 2 วันต่อมา มีผู้ต้องขังที่นอนในเรือนนอนเดียวกันกับผู้ป่วยรายแรกมีอาการป่วยเพิ่มอีก 2 ราย จากนั้นจำนวนผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นในเรือนแห่งนี้และเรือนนอนอื่น ๆ ใกล้เคียง จำนวนผู้ป่วยสูงสุดในวันที่ 27 ตุลาคม 2550 และมีผู้ป่วยสงสัยไข้หวัดใหญ่เสียชีวิต 2 ราย ในวันที่ 28 และ 29 ตุลาคม 2550 (รูปที่ 2)

รูปที่ 1 จำนวนผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่ของจังหวัดสุโขทัย ปี พ.ศ. 2550 เปรียบเทียบกับค่ามัธยฐานของจำนวนผู้ป่วยรายเดือนย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549)

จำนวนผู้ป่วย

รูปที่ 2 จำนวนผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่จำแนกตามวันเริ่มป่วยในเรือนจำแห่งหนึ่ง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 5 ตุลาคม – 9 พฤศจิกายน 2550 (N=46)

เมื่อพิจารณาอัตราป่วยจำแนกตามเรือนนอน พบว่า เรือนนอนชื่อ “จ่ายนอก” มีอัตราป่วยสูงสุด คือ ร้อยละ 30.3(10/33) รองลงมา คือ เรือนนอนชื่อ “แรกรับ” โดยมีอัตราป่วยร้อยละ 15.9 (ตารางที่ 1)

อัตราป่วยจำแนกตามแผนกของการทำงาน พบว่า แผนกโรงครัวมีอัตราป่วยสูงสุด ร้อยละ 27.8 (5/18) รองลงมา คือ แผนกทำความสะอาดและแผนกช่างไม้ซึ่งมีอัตราป่วยใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 17.4 และ 17.1 ส่วนแผนกอื่น ๆ มีอัตราป่วยระหว่างร้อยละ 8-13 (ตารางที่ 2)

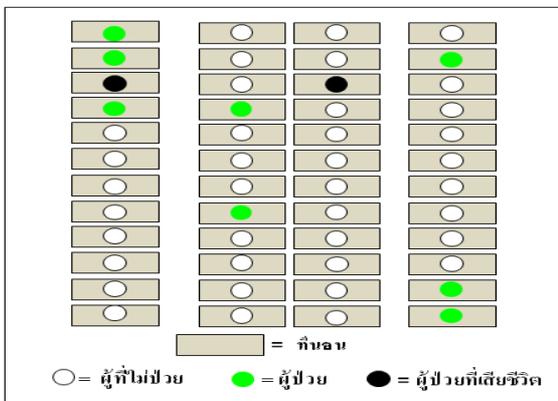
จากแผนผังตำแหน่งการนอนของผู้ป่วยที่เสียชีวิตทั้ง 2 ราย ซึ่งนอนอยู่ในเรือนนอน “จ่ายนอก” พบว่าที่นอนอยู่ติดหรือใกล้กับผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่รายอื่น ๆ ที่ป่วยในเวลาใกล้เคียงกัน (รูปที่ 3)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ป่วยและอัตราป่วยด้วยโรคไข้หวัดใหญ่ จำแนกตามเรือนนอนในเรือนจำแห่งหนึ่ง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 1 ตุลาคม - 9 พฤศจิกายน 2550

เรือนนอน	จำนวนผู้ป่วยในแต่ละเรือนนอน	จำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดในแต่ละเรือนนอน	อัตราป่วย
จ่ายนอก	10	33	30.3
แรกรับ	6	39	15.9
ห้อง3	5	61	8.2
ห้อง2	13	91	14.3
ห้อง1	11	100	11.0

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนผู้ป่วยและอัตราป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ จำแนกตามแผนกทำงานในเรือนจำแห่งหนึ่ง จังหวัดสุโขทัย วันที่ 1 ตุลาคม - 9 พฤศจิกายน 2550

แผนก	จำนวนผู้ป่วย	จำนวนผู้ต้องขังในแผนก	อัตราป่วย
แผนกช่างไม้	19	111	17.1
แผนกทำความสะอาด	8	46	17.4
แผนกทำสวน	2	16	12.5
แผนกจัดหา	4	49	8.2
แผนกโรงครัว	5	18	27.8
แผนกถักทอ	5	39	12.8
แผนกงานเอกสาร	1	9	11.1

รูปที่ 3 แผนผังแสดงตำแหน่งที่นอนของผู้ต้องขังในเรือนนอน “จ่ายนอก” เรือนจำแห่งหนึ่ง จังหวัดสุโขทัย

2. ผลการศึกษาในผู้ป่วยที่เสียชีวิต

ผู้ป่วยเสียชีวิตรายแรก เป็นชายไทยอายุ 45 ปี ต้องโทษจำคุก 2 ปี อยู่ในเรือนจำแห่งนี้มา 1 ปี 3 เดือน ทำหน้าที่เสมียนเดินหนังสือราชการภายในเรือนจำ และช่วยงานห้องครัวปรุงอาหารมื้อเช้า มีประวัติเป็นโรคเบาหวานขาดการรักษามาประมาณ 1 ปี วันที่ 24 ตุลาคม 2550 เริ่มมีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ อ่อนเพลีย เมื่ออาหารได้รับขาดใจจากเจ้าหน้าที่พยาบาลในเรือนจำ แต่อาการไม่ดีขึ้น วันที่ 28 ตุลาคม 2550 มีอาการหอบเหนื่อย จุกแน่นหน้าอก ปวดท้อง

บริเวณใต้ชายโครงซ้าย เจ้าหน้าที่นำตัวส่ง โรงพยาบาลสวรรคโลก ประมาณเวลา 08.50 น. แพทย์ตรวจร่างกายและส่งเจาะระดับน้ำตาลในเลือดได้ 438 mg% วินิจฉัย Pneumonia with respiratory failure และ Diabetes mellitus with hyperglycemia (rule out DKA) ให้การรักษาแล้วอาการไม่ดีขึ้น จึงส่งต่อโรงพยาบาลศรีสวรรค์สุโขทัย และผู้ป่วยเสียชีวิตเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2550 เวลา 15.30 น. ไม่มีการเก็บตัวอย่างส่งตรวจวิเคราะห์หาเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ เนื่องจากศพถูกฃาปนกิจโดยญาติของผู้ป่วยก่อนเริ่มการสอบสวนโรค

ผู้ป่วยเสียชีวิตรายที่สอง เป็นชายไทยอายุ 66 ปี ต้องโทษตลอดชีวิต อยู่ในเรือนจำแห่งนี้ มา 1 ปี 6 เดือน มีประวัติการรักษาโรคทางจิตเวชเป็นประจำ 1 ปี ก่อนมาโรงพยาบาลมีประวัติไอแห้ง ๆ เกือบทุกวัน วันที่ 27-28 ตุลาคม 2550 มีอาการอ่อนเพลีย รับประทานอาหารไม่ได้ วันที่ 29 ตุลาคม 2550 เวลาประมาณ 18.00 น. ผู้ป่วยอาเจียนเป็นเลือดสด ๆ จำนวนมาก เจ้าหน้าที่เรือนจำนำส่งโรงพยาบาลสวรรคโลก แพทย์ตรวจร่างกายที่ห้องฉุกเฉิน พบว่า ไม่มีการเต้นของชีพจรและวัดความดันโลหิตไม่ได้ ให้การวินิจฉัย Cardiac arrest with massive hemoptysis แพทย์ทำการกู้ชีพฟื้นคืนชีพประมาณ 15 นาทีและประเมินสัญญาณชีพซ้ำ แต่ ไม่มีการเต้นของหัวใจ ผู้ป่วยเสียชีวิตเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2550 เวลาประมาณ 20.15 น.

กรณีของผู้ป่วยที่เสียชีวิตรายที่สอง ทีมสอบสวนโรคของสำนักงานวิทยาและแพทยจากกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้ร่วมกันชันสูตรศพเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2550 และตัดชิ้นเนื้อปอดส่งตรวจวิเคราะห์หาเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่

3. ผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

เรือนนอนในเรือนจำแห่งนี้เป็นเรือนนอนสองชั้น ชั้นล่างมีเรือนนอนอยู่ 3 ห้อง คือ เรือนนอนจ่ายนอก เรือนนอนแรกรับ และเรือนนอนห้อง 3 ส่วน ชั้นที่สองมีเรือนนอน 2 ห้อง คือ เรือนนอนห้อง 1 และ เรือนนอนห้อง 2 ซึ่งลักษณะเรือนนอนแต่ละห้องมีสภาพสะอาดและอากาศถ่ายเทได้ค่อนข้างดี มีบางห้องที่กั้นด้วยลูกกรงเหล็กเส้นไม่ได้แยกกันด้วยผนังคอนกรีต ผู้ต้องขังนอนซิดติดกัน สภาพแออัด ในเรือนนอนมีส้วมราดน้ำอยู่ข้างในแต่ละห้อง ไม่มีส้วมจัดไว้ให้ใช้ล้างมือ มีเครื่องทำน้ำเย็นตั้งอยู่ในแต่ละเรือนนอนและผู้ต้องขังใช้แก๊วร่วมกันในการต้มน้ำจากเครื่องทำน้ำเย็น ส่วนโรงครัวเป็นอาคารโปร่งโล่งไม่มีผนังอากาศถ่ายเทได้ดี และภาชนะเครื่องครัวทำจากสเตนเลสซึ่งง่ายต่อการทำความสะอาด

4. ผลการศึกษาระบาดวิทยาเชิงวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเสี่ยงกับการเกิดโรคโดยใช้ค่า odds ratio พบว่า การนอนใกล้ชิดกับผู้ป่วยรายอื่นเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ (odds ratio = 2.9, 95%CI = 1.1-8.2)

5. ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ

จากการส่งตรวจตัวอย่างซีรัมของผู้ป่วยที่เข้าได้ตามนิยามของโรคไข้หวัดใหญ่จำนวน 59 รายพบว่าให้ผลบวก (แอนติบอดีไคเตอร์เพิ่มขึ้นอย่างน้อย 4 เท่า) จำนวน 15 ตัวอย่าง เท่ากับร้อยละ 25.4 แบ่งเป็นกลุ่มผู้ต้องขังชายให้ผลบวก 9 ใน 47 ตัวอย่าง (ร้อยละ 19.1) กลุ่มผู้ต้องขังหญิงให้ผลบวก 1 ใน 5 ตัวอย่าง (ร้อยละ 20.0) และเจ้าหน้าที่เรือนจำให้ผลบวก 5 ใน 7 ตัวอย่าง (ร้อยละ 71.4) ส่วนผลการตรวจ Nasopharyngeal swab ในผู้มีอาการป่วยจำนวน 10 ตัวอย่าง ให้ผลบวกต่อเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิดบี จำนวน 7 ตัวอย่าง (ร้อยละ 70)

ผลการตรวจชิ้นเนื้อปอดของผู้ป่วยที่เสียชีวิตรายที่ 2 โดยวิธี RT-PCR ไม่พบสารพันธุกรรมของไวรัสไข้หวัดใหญ่

อภิปรายผล

การแพร่กระจายของไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิดบีในเรือนจำในครั้งนี้เริ่มจากผู้ต้องขังที่ทำงานในแผนกโรงครัวและนอนอยู่ในเรือนนอน “จ่ายนอก” ซึ่งผู้ป่วยรายแรกนี้อาจได้รับเชื้อมาจากผู้คนขณะออกไปทำงานข้างนอกเรือนจำ หรืออาจเกิดจากเจ้าหน้าที่ของเรือนจำที่ติดเชื้อไวรัสแบบไม่แสดงอาการเป็นผู้นำเชื้อมาแพร่ให้กับ

กลุ่มผู้ต้องขัง ซึ่งจากการตรวจระดับภูมิคุ้มกัน ในน้ำเหลืองของเจ้าหน้าที่ของเรือนจำที่ต้องทำงานใกล้ชิดกับผู้ต้องขัง พบผลบวกมากถึงร้อยละ 71.4 ซึ่งแสดงถึงว่ามีการติดเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ในระยะเฉียบพลัน ซึ่งอย่างไรก็ตามการติดเชื้อนี้อาจจะเกิดก่อนการระบาดในเรือนจำหรือติดมาจากกลุ่มผู้ต้องขังเมื่อมีการระบาดก็เป็นได้

ในการระบาดของไข้หวัดใหญ่ในครั้งนี้พบว่า มีการระบาดเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในเรือนนอนของผู้ต้องขังชาย ส่วนในแดนผู้ต้องขังหญิงนั้นพบเพียงรายเดียวเท่านั้น ที่ตรวจพบว่า มีระดับของภูมิคุ้มกันต่อไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิดบีในระยะเฉียบพลัน ทั้งที่ไม่มีอาการป่วยของไข้หวัดใหญ่ ซึ่งการติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ของผู้ต้องขังหญิงรายนี้ น่าจะเกิดขึ้นหลังจากที่มีมาตรการควบคุมโรคไข้หวัดใหญ่ในเรือนจำแล้ว แต่อย่างไรก็ตามมาตรการน่าจะได้ผลดีเนื่องจากไม่พบผู้ป่วยที่มีอาการในกลุ่มผู้ต้องขังหญิง

ปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่พบว่ามีผลต่อการแพร่ระบาดของไข้หวัดใหญ่ในเรือนจำครั้งนี้คือ การนอนใกล้ชิดกับผู้ป่วยที่เป็นโรคไข้หวัดใหญ่อยู่ก่อนหน้า เนื่องจากในระยะแรกของการระบาดไม่มีการแยกผู้ป่วย ซึ่งเรือนนอนแต่ละหลังมีจำนวนผู้ต้องขังหนาแน่นทำให้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการสัมผัสกับน้ำมูกหรือน้ำลายของผู้ป่วยที่อยู่ใกล้เมื่อเกิดจากการ ไอหรือจามรดกันซึ่งเชื้อไวรัสที่อยู่ในเสมหะ น้ำมูก น้ำลายของผู้ป่วยสามารถแพร่ไปยังผู้ที่สัมผัสได้ง่าย^{1,2}

ปกติในการระบาดของไข้หวัดใหญ่ชนิดบี ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอาการไม่รุนแรงและไม่เสียชีวิต^{5,6} การที่มีผู้ต้องขัง 2 รายป่วยด้วยอาการทางเดินหายใจเข้าได้ตามนิยามผู้ป่วยและเสียชีวิตในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน ขณะที่มีการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ในเรือนจำ เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้สงสัยได้ว่าผู้ป่วยที่เสียชีวิตทั้ง 2 รายนี้จะติดเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ และเกิดภาวะแทรกซ้อนตามมา ซึ่งผู้ป่วยรายแรกมีปัจจัยเสี่ยงเป็นเบาหวานที่ไม่ได้รับการรักษา และผู้ป่วยรายที่สองมีอาการไอเป็นเลือด และถึงแม้ว่าการตรวจชิ้นเนื้อปอดของผู้ต้องขังที่เสียชีวิต 1 ราย เพื่อหาเชื้อไวรัสด้วยวิธี RT นั้นจะให้ผลลบ แต่หลักฐานจากความสัมพันธ์ทางระบาดวิทยาทั้งทางด้านเวลาและสถานที่ระหว่างผู้ป่วยที่เสียชีวิต 2 รายกับผู้ป่วยยืนยันพบเชื้อไข้หวัดใหญ่รายอื่นๆ ทำให้เชื่อได้ว่าผู้ป่วยที่เสียชีวิตน่าจะมีการติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ก่อนเกิดภาวะแทรกซ้อนจนเสียชีวิต

การที่การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ในเรือนจำในครั้งนี้สามารถยุติได้ค่อนข้างรวดเร็ว เป็นผลสืบเนื่องมาจากการควบคุมโรคที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การให้ผู้ต้องขังใส่หน้ากากอนามัยเพื่อป้องกันการสัมผัสน้ำมูกหรือน้ำลายจากการไอหรือจาม การแยกผู้ป่วยที่มี อาการของไข้หวัดใหญ่ไว้ในห้องแยก และการปรับปรุงระบบระบายอากาศให้ดีขึ้น^{3,4} ซึ่งจากผลการตรวจระดับภูมิคุ้มกันที่

แสดงถึงการได้รับเชื้อไข้หวัดใหญ่ในระยะเฉียบพลัน พบว่าให้ผลลบร้อยละ 75 ของตัวอย่างซีรัมที่ส่งตรวจทั้งหมด แสดงให้เห็นว่ามีผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่ได้ติดเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิดบีในขณะที่มีการระบาดครั้งนี้

การสอบสวนการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ครั้งนี้มีข้อจำกัดหลายประการ คือ ไม่สามารถที่จะเก็บตัวอย่างชิ้นเนื้อปอดของผู้ป่วยเสียชีวิตรายแรกส่งตรวจ และตัวอย่างจากผู้ป่วยที่เสียชีวิตรายที่ 2 ที่ได้ผลเป็นลบบนนั้น อาจเนื่องมาจากว่าระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บตัวอย่างหลังจากที่ผู้ป่วยเสียชีวิตนั้นนานเกินไป ทำให้เชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่สลายตัวไป

ข้อเสนอแนะ

การหาสาเหตุของการเสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุในผู้ต้องขังในเรือนจำที่สงสัยว่ามีการติดเชื้อ เช่น โรคทางเดินหายใจ ควรมีเกณฑ์มาตรฐานการชันสูตรศพหาสาเหตุการตายที่แท้จริงอย่างละเอียด และควรมีการปรับปรุงระบบการส่งต่อผู้ป่วยในเรือนจำไปรักษาที่โรงพยาบาลในกรณีที่ผู้ป่วยมีอาการเจ็บป่วยที่รุนแรง เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาอย่างทันทั่วถึง พร้อมทั้งปรับปรุงระบบเฝ้าระวังโรคไข้หวัดใหญ่และโรคติดเชื้ออื่นๆ ในเรือนจำ รวมทั้งเพิ่มมาตรการคัดกรองผู้ป่วยและแยกผู้ป่วยในกรณีที่สงสัยว่ามีการเกิดการระบาดของโรคทางเดินหายใจ

สรุปผล

การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ในเรือนจำครั้งนี้เกิดจากไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิดบี เกิดในแดนผู้ต้องขังชาย โดยที่ปัจจัยเสี่ยงของการป่วย คือการที่นอนใกล้ชิดกับผู้ที่ป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ในเรือนนอนที่แออัด โดยไม่มีการคัดแยกผู้ป่วยออกจากผู้ที่ยังไม่ป่วย มาตรการควบคุมและป้องกันโรคที่มีประสิทธิภาพ ช่วยทำให้การระบาดของไข้หวัดใหญ่ในครั้งนี้สงบลงได้อย่างรวดเร็ว สำหรับการป้องกันการระบาดในอนาคต ควรมีการคัดกรองผู้ป่วยโรคติดเชื้อ

ทางเดินหายใจทุกวันและแยกผู้ป่วยออกในทันที เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดต่อเนื่อง รวมทั้งให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพแก่ผู้ต้องขังเป็นระยะ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทำให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้แก่ เรือนจำสวรรค์โลก โรงพยาบาลสวรรค์โลก สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสวรรค์โลก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 พิษณุโลก กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข และขอขอบคุณ NIH-Fogarty International Center (Grant 1D43 TW007387-01) ที่สนับสนุนการศึกษาไข้หวัดใหญ่

เอกสารอ้างอิง

1. David L. Heymann. Control of Communicable Diseases Manual 18th Edition. Baltimore: United Book Press, 2004.
2. Goldman D. Transmission of viral respiratory infections in the home. *Pediatr Infect Dis J* 2000, 19: S97-102.
3. Escombe A, Oeser C, Martinez C. Natural ventilation to reduce nosocomial transmission of tuberculosis and other airborne infections. *Int J Tuberc Lung Dis* 2005, 9:S56-57.
4. Centers for Disease Control and Prevention. Guidelines for hand hygiene in health care settings. *MMWR* 2002, 51:1-44.
5. CDC. Influenza B Virus Outbreak on a Cruise Ship — Northern Europe, March 2, 2001. *MMWR* 2000; 50:137-9.
6. Piers Mook, J Ellis, J M Watson. Public health implications of influenza outbreaks in closed settings in the United Kingdom in the 2007/08 influenza season, *EURO SURVEILL*. 2008; 13(38): 1-2.

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเสี่ยงกับการเกิดโรคไข้หวัดใหญ่ในเรือนจำแห่งหนึ่ง จังหวัดสุโขทัย

ปัจจัย	กลุ่มผู้ป่วย		กลุ่มควบคุม		Odds ratio	95% CI
	มีปัจจัย	ไม่มีปัจจัย	มีปัจจัย	ไม่มีปัจจัย		
นอนใกล้ชิดกับผู้ป่วย	21	16	13	29	2.9	1.1 - 8.2
มีกิจกรรมร่วมกันกับผู้ป่วย	23	14	22	20	1.5	0.6 - 4.1
ใช้ผ้าเช็ดตัวร่วมกัน	1	36	1	41	1.1	0.0 - 43.5
ดื่มน้ำแก้วเดียวกัน	16	21	16	26	1.2	0.5 - 3.4
ใช้ผ้าห่มร่วมกัน	3	34	1	41	3.6	0.3 - 94.7